

které nutně zahrnuje výkony nadprůměrné i problematické kvality. A zda by nebylo bývalo přínosnější, kdyby editoři vydali knihu sice útlejší, ale pouze s hodnotnými příspěvky.

Doufáme, že naše recenze bude pro čtenáře a čtenářky vodítkem, na které kapitoly knihy se při čtení zaměřit, protože několik z nich za to opravdu stojí.

POHLED NA SPOLEČNOST PROSTŘEDNICTVÍM SPOLEČENSKÝCH KONSTRUKTŮ NE/ZPŮSOBILOSTI A HENDIKEPU / ROMANA VOLEJNÍČKOVÁ KOLÁŘOVÁ, KATEŘINA (ED.). 2012. JINAKOST – POSTIŽENÍ – KRITIKA. SPOLEČENSKÉ KONSTRUKTY NEZPŮSOBILOSTI A HENDIKEPU. ANTOLOGIE TEXTŮ Z OBORU DISABILITY STUDIES. PRAHA: SLON.

Kniha *Jinakost – postižení – kritika* je antologií textů z oboru *disability studies* a rozebírá témata, kterým v českém prostředí nebyla dosud věnována dostatečná pozornost. V českém jazykovém prostředí tak bude sloužit nejen jako přehled zásadních textů v tomto oboru, ale také jako úvod, zejména díky úvodní studii editorky Kateřiny Kolářové i medailonkům autorů a autorek jednotlivých textů.

Slovy editorky je cílem knihy ukázat, že „...ne/způsobilost a „postižení“ nejsou prostými faktickými popisy (...), ale že se jedná o abstraktní a analytickou kategorii popisující a rozkrývající způsoby sociální diferenciaci a hierarchizace“ (s. 17). Jednotlivé texty obsažené v antologii se z různých hledisek vracejí k významu toho, když někoho označíme za postiženého nebo ne/způsobilého, a k důsledkům, které toto označení dotyčné osobě přináší. Být označen/a jako postižený/á s sebou mimo jiné nese i hierarchizaci či stigmatizaci. Kniha se kriticky staví proti stávajícímu dominantnímu diskursu a pojetí postižení. Toto pojetí podle editorky Kateřiny Kolářové „...nahlíží na „postižení“ jako na specifickou problematiku konkrétních menšinových skupin, a tak ve svých důsledcích slouží jako efektivní nástroj udržování společenských hierarchií“ (s. 30). Jednotlivé kapitoly rozebírají otázky týkající se jak „nega-

tivního pojetí“ postižení a ne/způsobilosti, které tělesnou a mentální jinakost definuje jako odchylku od normality, jako něco, co je potřeba vyléčit či utlumit, jako něco, co ve „zdravé společnosti“ nemá místo, tak některé kapitoly poukazují na negativní dopad „pozitivního pojetí“ postižení a ne/způsobilosti, které postižené jedince definuje jako hrdiny/ky, kteří každý den svádějí boj s tělesnou či mentální jinakostí a snaží se žít „normální“ plnohodnotný život nebo se alespoň přiblížit onomu ideálu „zdravé společnosti“. Oba diskursy utvrzují a reprodukuji stigmata a zároveň se podílejí na útlaku těchto jedinců. Obě pojetí současně odkazují k tendenci společnosti vnímat postižení a ne/způsobilost jako odchylku od normy a vznášejí tak otázku „Co je ve společnosti normální život?“ Perspektiva dominantního pojetí normality spojuje „normální život“ s tělesným i mentálním zdravím a postuluje, že postižení nemohou žít plnohodnotný život. Ať už negativní či pozitivní vnímání, obě odsouvají postižené mimo normalitu. Právě tento diskurs jednotlivé texty rozkrývají, kritizují a dekonstruují, díky čemuž „... antologie nabízí perspektivy, které tělesnou a mentální jinakost zasazují do kontextu širších společenských vazeb a kontextů a především demonstrovují její analytický potenciál“ (s. 31).

stavení, bylo možné navštívit i specifické panely zabývající se feminitou, maskulinitou, sexualitou nebo romantikou. Mezi zajímavé příspěvky z těchto sekcí patřila analýza proměny motorkářské maskulinity ve spojitosti s používáním koženého oblečení na stránkách britských časopisů v letech 1945–1965. Laura Saarenmaa přednesla pro mě osobně šokující příspěvek o propojení zobrazování ženské sexuality (až pornografickým způsobem) a vojenství ve finských časopisech pro muže 40.–70. let 20. století. Zobrazování vojenství zde vedle fotografií masových hrobů a reportáží z vojenských konfliktů bylo spojeno až s glorifikací nacistického Německa, včetně přetiskování jeho symbolů. Na titulní stránce z roku 1965 časopisu *Miesten Maalima* se tak objevila polonahá žena vedle Hitlerovy podobizny. Několik dalších příspěvků v sekci sport či násilí se nemohlo nedotknout maskulinit(y). Například příspěvek Kaj Ahlsveda se zabýval budováním národní, klubové i mužské identity prostřednictvím hudby, která se hraje na sportovních stadionech. Konstrukcí feminity jedné z ženských postav (*Cersei*) fenomenálně populárního fantasy díla současnosti *Game of Thrones* (TV seriál) / *A Song of Ice and Fire* (knihy), nebo postavou M v posledním filmu o Bondovi, maskulinitou v knihách červené knihovny odehrávajících se v Arábii nebo v historických válečných filmech (americký film odehrávající se v antickém Řecku a čínský *Red Cliff*) se zabývaly příspěvky další. Zajímavý byl panel věnující se lásce a romantice v populární kultuře, kde Němka Anett Holzhaid na příkladech pohlednic z počátku 20. století, jimiž si lidé vyznávali lásku, analyzovala, jak se ve vyobrazeních a textech vytváří láska a romantika v době, kdy např. projevovat své city bylo dívkám vlastně zakázáno. Do stejného časového období směřovalo i bádání Rakušana Chrise Baumanna, který se zabýval prvními pornografickými (z našeho současného pohledu spíše směšně erotickými) filmy, kde si všiml jak kontextu jejich vzniku (rekrutování herců a především hereček ochotných se svléci), tak jiného způsobu narace a hraní, který muže-diváky nebo protagonisty ve filmech situoval do pozice přihlížejícího „lechtivým“ scénám, kterého si tu

V úvodu knihy je kapitola, která se věnuje politice překladu a teoretickému vymezení pojmů. Vzhledem k tomu, že všechny texty v antologii byly původně v anglickém jazyce a do této antologie byly přeloženy, považuji tuto kapitolu za stěžejní část knihy. Kapitola začíná vysvětlením pojmů hendikepu a postižení v českém diskursu. Editorka zde ukazuje na různých citacích z českých slovníků a odborných knih, jak jsou tyto pojmy definovány a konceptualizovány. Jak editorka upozorňuje, tato sonda do českého diskursu v oblasti postižení a hendikepu znázorňuje neadekvátnost používání těchto termínů a zároveň poukazuje na to, jak samotný obsah těchto termínů slouží k hierarchizaci či stigmatizaci jedinců, jež jsou označeni jako postižení. Editorka například ukazuje kauzální vztah mezi hendikepem a postižením – postižení bylo ve vybraných citacích definováno jako „biologická“ mentální či tělesná jinakost, zatímco hendikep jako „sociální postižení“, neboli jako důsledek postižení v každodenním životě společnosti. Editorka tím ukazuje, že „...hendikep je pojednán jako kauzální důsledek biologického faktu (...), je pomocí této kauzality naturalizován jako pomyslně přirozený důsledek postižení; hendikep je již vždy postižením“ (s. 45). Díky této sondě do kauzálního vztahu postižení a hendikepu lze vysledovat i určité dopady – např. pohled na postižení jako na „biologický“ aspekt jedince může vést ke hledání řešení v individuální rovině, může se stát, že se budeme snažit „léčit“ postiženého jedince a tím budeme přehlížet sociální bariéry, které postiženým brání v participaci na společenském životě, a samozřejmě budeme také napomáhat naturalizaci postižení. To je jen jeden z mnoha důsledků kauzálního vztahu, který editorka v této kapitole tematizuje. Těmito a dalšími příklady editorka upozorňuje na neadekvátnost a problematičnost těchto pojmů. Z tohoto důvodu překladatelky a Kateřina Kolářová navrhuje nové pojmosloví a nové přístupy k termínům, které jsou užívány v této antologii, a také diskutují o „politice překladu“ (tzn. jak jednotlivé termíny překládat, aby se

vyhnuly stigmatizujícím důsledkům). Další zajímavou debatou této kapitoly je otázka překladu termínu *disability* – tento termín překladatelky a editorka překládají jako tělesnou jinakost nebo nezpůsobilost (zatímco termín tělesné jinakosti využívají jako širší koncept, termín nezpůsobilost využívají v případech, kdy je tělesná jinakost zasazena do konkrétního společenského či historického kontextu, čímž chtějí zachovat historicitu daného termínu a zdůraznit, jak se tento termín používá v daném kontextu). V závěru této kapitoly se editorka vyjadřuje i k politice překladu názvu oboru *disability studies*. Tento termín překladatelky a editorka nechávají bez překladu – svoji volbu zdůvodňují snahou odkázat na již rozvinutý obor, který se v zahraničí ustavil, na soubor textů, které byly pod hlavičkou tohoto oboru napsány, a také snahou uchovat historii oboru i kritické debaty, které v tomto oboru vznikaly. Podle editorky a překladatelek by se překladem do češtiny všechny tyto významy ztratily. V průběhu celé kapitoly editorka upozorňuje na neadekvátnost a problematičnost termínů postižení, hendikep, ne/způsobilost apod. a prostřednictvím nastínění politiky překladu se snaží rozpohybovat naše uvažování o postižení či hendikepu směrem k určité kritické reflexi těchto termínů. Nepřeložit název oboru *disability studies* může do jisté míry tyto snahy editorky a překladatelek zpomalit – samotný název oboru pracuje s termínem *disability*, který za prvé editorka v této kapitole rozebírá, a současně ukazuje na neadekvátní využití překladu tohoto termínu v českém jazyce a navrhuje, jak tento termín v konkrétních situacích překládat, a za druhé tento termín v sobě obsahuje jak slovo *ability* neboli schopnost, tak i negující předponu *dis-*, která posouvá význam tohoto slova ke stigmatizujícímu pojetí postižení, kterému se snaží v této knize vyhnout. Samozřejmě není jednoduché ustavit nový název oboru, na druhou stranu neznalost a přehlížení tohoto tématu v českém prostředí dává určitou možnost k zavedení nového českého termínu pro obor *disability studies*, který by mohl ob-

a tam protagonistky všímají a laškuje s ním. Ženy jsou tedy objektem pro mužský pohled (male gaze). V jednom z panelů zabývajícím se genderem a sexualitou jsem také představil svoji analýzu gay a lesbických postav, které se vyskytly v původních seriálech produkováných od 90. let u nás. V seriálech jsem si všímal vedle konstanty stereotypních postav pro zasmání posunu od postav negativně tematizujících homosexualitu a často majících jediný dramatický potenciál v podobě coming-outu k postavám zobrazovaným i v dalších běžných životních situacích.

Konference EUPOP 2013 konaná ve finském Turku ukázala, že aspekt genderu a sexuality v analýze a teoretickém uchopování populární kultury je nejen nosný sám o sobě, ale je zpravidla neoddělitelný od jiných témat – romantiky, násilí, sportu, války, módy atd. Jak se ukazuje i v mé vlastní akademické zkušenosti a práci v českém prostředí, populární kultura je oblastí přístupnou studujícím a mladým lidem, není jí ovšem výzkumně dáván příliš významný prostor, jejímu teoretickému ukotvení často rovněž není věnována přílišná pozornost. Obdobně tomu je ale i u sociálněvědního zájmu o gender, především maskulinitu, a sexualitu, kde teoretický rámec často sklouzává ke stereotypizování, povrchní práci s koncepty nebo k přejímání oborově, především paradigmaticky nepřislušných konceptů (např. z psychologie či sexuologie), jelikož jsou snadno po ruce. Mediální studia si vysloužila nálepku vědy o Mickey Mouseovi a kulturní studia jsou nejčastěji spojována s domácími půtkami o televizní ovladač, kde muž chce ženě přepnout oblbnutí nekonečné seriály na sport. Je to sice možná z pohledu tradičnějších akademických oborů „nízká zkušenost“, přesto je to ale naše zkušenost téměř každodenní (se seriály, filmy, hrami, módou, sledováním sportu, divadla, posloucháním hudby atd.), která si kvalitní odbornou pozornost – i tu specificky orientovanou na pozici genderu a sexuality v ní – rozhodně zaslouží. Například v podobě kvalitní mezinárodní odborné konference.

sahovat i významy, jež překladatelky a editorka považují za podstatné.

Tato kapitola je stěžejní, protože ukazuje, jakým směrem se s ohledem na pojmosloví bude celá kniha ubírat. Poukázání na slabé stránky těchto pojmů v českém diskursu postižení a jinakosti a konkrétní vymezení jednotlivých pojmů, čtenářům a čtenářkám nabízí určitou optiku, jak následující texty číst, nebo spíše jak byly jednotlivé texty překládány. Úvaha o používaném pojmosloví podporuje širší záměr editorky a překladatelek, tj. odpoutat otázku postižení např. od kauzálního vztahu postižení a hendikepu a poukázat na sociální konstruovanost těchto pojmů.

Kniha je rozdělena do tří částí. První část se věnuje určitým teoriím a konceptům tělesné jinakosti jako ne/způsobivosti. Druhá část knihy rozebírá ne/způsobivost těla a myslí v kontextu různých diskursů a identit. A třetí část knihy ukazuje možnosti interdisciplinární spolupráce jednotlivých oborů, jejichž průsečíkem je/byla právě ne/způsobivost. Texty vycházejí především z poststrukturalistické teorie diskursu a z teorie performativity, což může být do jisté míry selektující, na druhou stranu zvolené texty nabízejí velice širokou škálu témat, postojů a názorů.

Je škoda, že se v antologii objevily jen zahraniční články. V úvodu knihy editorka sice upozorňuje, že v českém akademickém prostředí není téma jinakosti či postižení tak rozšířené, ale přesto by stálo za to nabídnout čtenářstvu také texty z českého prostředí (například kritické reflexe českého diskursu o postižení a jinakosti). Do jisté míry úvod knihy, především kapitola o politice překladu a teoretickém vymezení pojmů, mapují alespoň problematiku a neadekvátní pojmosloví, které se v této oblasti objevuje.

Jak již bylo řečeno, kniha je rozdělena do tří částí, přičemž každou část uvádí Eli Clare úryvky z autobiografické knihy. Úryvky jsou úvahami nad otázkami normality, zdraví, postižení, ale i homosexuality. Tyto úvahy jsou úvahami člověka, který nejen o postižení a ne/způsobivost píše, ale

sám je postižený a ve vybraných úvahách o svém postižení přemýšlí – například v esejí *Jak zdolat horu* přemýšlí o „příbězích supermrzáctví“, neboli o příbězích postižených, kteří své postižení překonali tím, že uběhli maraton, našli si partnery nebo zdolali horu. Zde je ukázáno, že za tímto příběhem oslavujícího člověka, který překonal své postižení a překonal sám sebe, je jen soucit a tragédie. Nejprve musí být postižený bezmocný, aby mohl být hrdinou, který sebe nebo něco překonal. Nejde o oslavu úspěchu, ale o překonání protikladu vítězství a postižení. Tím, že Eli Clare uvádí každou část knihy, dochází k propojení jednotlivých bloků, navíc díky tomu, že jsou kapitoly uvedeny úvahami člověka, který je součástí světa postižených a který dokáže kriticky nahlédnout na sociální konstrukty postižení a ne/způsobivosti, mohou tyto úvahy ve čtenářích a čtenářkách podnítit úsilí či zájem nad těmito tématy sám/sama uvažovat, ne jen si texty přečíst a přijmout názory tak, jak jsou nám předestřeny.

První část knihy se věnuje důležitým teoriím a konceptům v oboru *disability studies*. Cílem textů je ukázat současné kulturní představy o postižení v kontextu historického vývoje (post)moderní společnosti a zdůraznit konstruování kategorie normality. Například stať Lennarda Davise s názvem *Konstruování normality* ukazuje konstruovanost kategorie normality, její postupnou somatizaci až po přijetí této kategorie jako „přirozené“. Autor v textu popisuje vývoj kritiky konstruování kategorie normality a jejího působení ve společnosti. Jak sám Lennard napsal: „... „problémem“ není člověk s odlišným tělem; problematičtější je to, jakým způsobem se skrze konstruování normality problém „postiženého“ vytváří“ (s. 72). V podobném duchu se nese i text Anne Waldschmidt, která pojednává o kategorii normality v oblasti poradenství a genetického testování a o tom, jak zde normalita funguje jako regulující praxe. První část obsahuje i texty věnující se postavení oboru *disability studies* v akademickém prostředí (viz článek Sharon L. Snyder a David

ZPRÁVA Z 11. KONFERENCE EVROPSKÉ SOCIOLOGICKÉ ASOCIACE CRISIS, CRITIQUE AND CHANGE /

Marcela Linková

Na přelomu srpna a září 2013 se v italském Turíně konala jedenáctá konference Evropské sociologické asociace, která sestává z celkem 36 výzkumných sítí a 12 výzkumných proudů a má přes dva tisíce členů, dvanáct z České republiky. V letošním roce bylo na programu tří denní konference neuvěřitelných 3 000 příspěvků badatelů a badatelek z celého světa. Jak ve své zahajovací řeči uvedl dnes již bývalý předseda Evropské sociologické asociace Pekka Sulkunen, počet příspěvků se od konference ESA pořádané v roce 2007 v Glasgow téměř zdvojnásobil. Konference tentokrát nesla název Crisis, Critique and Change a nutno říci, že všechny tři aspekty hojně zaznívaly v souvislosti s diskusemi a prezentacemi výzkumů, které se věnovaly kritické reflexi akademického prostředí a jeho proměnám.

„Proč bychom měli platit vědce, když děláme nejhezčí boty na světě?“

Tato citace Silvia Berlusconiho zazněla v rámci přednášky „A decade of disruption. Italian University in the Neoliberal Era“ Massimiliana Vairy a odkazuje k rostoucí „ekonomizaci“ vědy (*Ökonomisierung der Gesellschaft*) (Schimank 2008), kterou v poslední dekádě zaznamenáváme i v České republice, a jak ukázaly mnohé přednášky v rámci výzkumného proudu 24 Science and Technology, i v jiných zemích Evropy. Ekonomizace je jednou z vysoce efektivních diskursivních praktik, které delegitimují veřejnou univerzitu s odkazem na její neúčinnost, nákladnost a „divná“ výzkumná témata. Vaira v této souvislosti hovoří o hyper-reformismu hodno-

T. Mitchell *Povinná primitivizace*) nebo problematickým východiskům *disability studies* (viz text Shelley Treiman *O hendikepu*). Taková rozmanitost textů má velké pozitivum – jak sama editorka Kateřina Kolářová v úvodu knihy napsala, v antologii se objevují jak texty hlavního proudu v *disability studies*, tak i alternativní proudy, což čtenářům a čtenářkám umožní nalézt v jedné knize několik přístupů, a kniha tak podává poměrně ucelený obraz teorií a konceptů, se kterými obor *disability studies* pracuje.

Druhá část knihy se věnuje diskursům a utváření identit lidí s hendikepem, přičemž tato kapitola nabízí velice bohatou škálu textů – z oblasti klinických diskursů až po autobiografické texty, které znázorňují individuální zkušenost života s postižením a konstruováním identity. Za zmínku zde stojí podle mého názoru článek Anne Davis *Basting Demence a performativní pojetí identity*, který popisuje divadelní projekt, na němž participovali lidé s Alzheimerovou chorobou. Cílem tohoto projektu byla snaha ukázat identitu těchto jedinců i přesto, že klinický diskurs hovoří spíše o rozpadu identity u lidí trpících touto chorobou. Tento text, jak upozorňuje i editorka knihy, přináší do českého prostředí zcela nový pohled na jedince s Alzheimerovou chorobou, především ukazuje, že i tito jedinci si konstruují vlastní identitu a je potřeba je vnímat nejen jako nezpůsobilé jedince, ale jako racionální a autonomní osoby s vlastní identitou.

V této části považuji za inspirativní zejména článek Sturta Murraye *Autistická přítomnost a sentimentalizace rodiny*, kde autor ukazuje, že v případě autismu nejsou vnímáni jako postižení jen autističtí jedinci, ale také jejich rodiny. Autor uvádí text případem matky, která se svým autistickým synem skočila z mostu. Noviny o tomto incidentu psaly jako o matce, která nedostala své roli matky (nevyléčila syna, neposkytla mu „normální“ život), a tak raději zvolila cestu „nebýt na obtíž“. Murray ale ukazuje, že tento nový diskurs a vůbec diskurs rámuující autismus předpoklá-

dá, že jde o postižení, které má být léčeno či usměrňováno především v rodinném kruhu. Autor ukazuje, že autismus je uzavřen v soukromé sféře, konkrétně v rodině, a je zcela vyvázán ze společenských vazeb, což má své důsledky – matka, která nedokáže vyléčit své dítě, to vnímá jako svoje individuální fatální selhání. Článek pojmenovává negativní důsledky vytržení ne/způsobilosti ze sociálního kontextu a jejího uzavření v jedné sféře společnosti. Rovněž tento text může přinést do českého prostředí nový pohled na autismus, ale i na postižení a ne/způsobilost obecně.

Poslední, třetí část se věnuje průnikům *disability studies* s jinými obory, konkrétně průniku kategorií postižení, ne/způsobilosti, genderu či sexuality. Eli Clare například propojuje kategorie postižení a ne/způsobilosti s kategoriemi genderu a sexuality a ukazuje, jak je vnímána sexualita u postižených a ne/způsobilých jedinců: „Jsme bezpohlavní, asexuální nežádoucí osoby (...), být postiženou ženou znamená nebýt úplně ženou (...), osobité projevy, jež pomáhají gender definovat – to, jak lidé chodí, houpou boky, gestikulují rukama (...), vycházejí z toho, jak se pohybují nepostižení. Žena, která chodí s berlemi, nechodí jako „žena“ (...), konstrukce genderu závisí nejen na mužském a ženském těle, ale i na těle „nepostiženém““ (s. 354–355). Podle mého názoru tato úvaha nejenže otevírá zásadní téma (otázky sexuality postižených), ale také nový pohled na související problémy. Není to tak dávno, kdy se v Německu řešila otázka nové profese – sexuálního asistenta pro postižené – články se většinou věnovaly těm, kteří službu provozují, nikoli těm, kterým je služba poskytována. Postižení a ne/způsobilí jsou viděni jako jedinci bez sexuálních potřeb, protože prožívání sexuality je odvozeno nejen od genderu, ale také od „zdravého těla“, což postulují ve svém textu i Eli Clare.

Intersekcionální přístup je aplikován rovněž v textu Susan M. Schweik s názvem *Přistěhovalectví, etnicita a mrzácké zákony*, který analyzuje americké zákony o omezení pohybu

cení, hodnocení jako racionalizaci a kontrole, přitom je ale hodnocení vždy nestálé,¹ a kontrole výzkumných kariér praktikami Nové veřejné správy (New Public Management).

Proměňám akademického prostředí pod náporom reform v duchu Nové veřejné správy a rozpočtových škrtů a všudypřítomnému důrazu na excelenci se věnovalo i několik panelů i dalších přednášek. Stephanie Beyer z University v Bamberku a Nilgun Massih-Tehrani z Otto-Friedrich University v Bamberku v přednášce „Increasing Competition within Academic Fields and Individual Career Paths – A Comparison of the University Systems of the United States, Germany and France“ zkoumaly fungování akademického kastovního systému a to, zda (a jaký) mají pozice a prestiž univerzity dopad na konkrétní profesní dráhu vědců a vědkyň v Německu, Francii a USA. Hodnocení amerických univerzit je již každoročním rituálem, Německo a Francie svoje „Excellence Initiative“ a „Initiative d'Excellence“ zavedly teprve nedávno. Představený výzkum ukázal, že v Německu a Francii nemá pozice univerzity na žebříčku žádný dopad na délku postdoktorátové fáze či rozvoj kariéry, v USA je ale dopad silný. Ani tak často traktovaná mezinárodní mobilita, která je nyní jedním z klíčových pilířů evropské politiky výzkumu a inovací, se neprojevuje nijak jednoznačně. Zatímco v Německu mobilitní zkušenost vědeckou kariéru urychluje, ve Francii ji výrazně zpomaluje. I tento jen velice zběžný pohled na různé aspekty systému hodnocení výzkumu ukazuje, že odlišné historie, vědecké kultury a infrastruktury mají zásadně odlišné efekty z hlediska profesního rozvoje vědců a vědkyň. Jinému aspektu proměňujícího se akademického prostředí se věnovala Inge van der Weijden z Leiden Univerzity, totiž profesním drahám držitelů doktorátu. Jako statistiky v jiných zemích i její výzkum ukazuje, že v současném nizozemském akademickém systému je místo pro pouze 30 % doktorandek a doktorandů, a otázka je, zda je možné, aby soukromý výzkumný sektor absorboval zbývající část. Na rostoucí míru flexibilizace a smluv na dobu určitou poukázala i Manuela Negro z Tu-

„nevzhledných“ či „ošklivých“ osob. Tyto „ošklivé zákony“ (ugly laws) usměrňovaly pohyb a omezovaly prostor těm, kteří byli těmito zákony definováni jako oškliví a mohli by budit veřejné pohoršení. Schweik ukazuje, že tyto zákony neregulovaly jen ne/způsobilé a postižené, ale také upozorňuje na to, že jako „nevzhledná“ těla byli definováni i migranti a chudí. I tento text se vztahuje k aktuálním otázkám – i dnes je tělesná jinakost důvodem pro ostrakizaci či vyloučení těchto jedinců, což má dopady na vnímání jejich identit či na přístup k nim.

Jak jsem již zdůraznila, kniha představuje nové pohledy a otevírá nová témata, která jsou sice aktuální, ale v českém prostředí jim není věnována adekvátní pozornost. Můžeme jen doufat, že antologie bude inspirací a poskytne odrazový

mústek českému akademickému prostředí a aktivismu a pomůže nahlédnout do širokého pole působnosti *disability studies* také širší populaci. Jak výběr textů, tak i členění jednotlivých částí nabírá určitou gradaci, čtenář či čtenářka se nejprve seznamují s pojmoslovím knihy a politikou překladu, což jim pomáhá pochopit směřování knihy, poté se dostávají k důležitým konceptům a teoriím, což jim poskytuje základní orientaci v oboru, který u nás není tolik tematizován, poté se seznámí s různými diskursy a konstrukcemi identity a na závěr si mohou udělat představu o průniku *disability studies* s jinými obory. Mne osobně kniha velice nadchla a přiměla mne nad některými texty dlouho přemýšlet. Taková kniha českému prostředí skutečně chyběla.

NEJISTÉ VYHLÍDKY FEMINISMU¹ / LENKA FORMÁNKOVÁ

WALBY, SYLVIA. 2011. *THE FUTURE OF FEMINISM*. CAMBRIDGE: POLITY PRESS.

Má feminismus budoucnost? Jaká je a bude role feministického myšlení v současné společnosti? Otázky, zda feminismus přináší odpovědi na aktuální společenské problémy a výzvy, se objevují jak ve veřejném, tak v akademickém diskursu. Kniha úspěšných manažerek o tom, že postavení žen není výsledkem strukturálního útlaku, ale jejich osobního odhodlání se „do toho opřít“, se staly světovými bestsellery. Feministické vědkyně naopak varují, že právě přijetím teze o individuální zodpovědnosti žen při snaze získat stejnou moc jako muži se feminismus zaprodal neoliberalismu a tak vstoupil do slepé uličky (např. McRobbie 2008).

Do této diskuse vstupuje Sylvia Walby, jedna z předních britských teoretiček feminismu, v nové knize *The Future of Feminism*. Autorka si klade za cíl ukázat nejen to, že „feminismus není mrtvý“ (s. 1), ale také kam směřuje jeho bu-

doucnost. Zatímco o tom prvním není problém feministickou vědeckou komunitu přesvědčit, ve druhém ohledu kniha pokulhává.

Schopnost zachytit aktuální tenze ve feministickém myšlení prokázala Walby již ve slavné knize *Theorizing Patriarchy* (1990). Na kulturní obrat ve feministickém myšlení Walby (kromě dalších autorek) reagovala zdůrazněním významu historického materialismu pro pochopení genderových nerovností. S cílem zachytit vliv kapitalistických i patriarchálních struktur navrhuje kombinovat třídní analýzu, typickou pro historický materialismus a radikálně feministický přístup, který se zaměřuje spíše na výzkum patriarchátu.

Hned ve druhé kapitole recenzované knihy *The Future of Feminism* se Walby věnuje diskusi o zpochybňování feminismu v současné odborné literatuře. Dnešní snahy jsou femi-

nínské univerzity. Nadia Asheulova z Ruské akademie věd pak představila výzkum postavení začínajících výzkumníků a výzkumnic z Ruské akademie věd. I tam je vládní výzkumný sektor nadále primárním hráčem, přičemž soukromý podnikový sektor je naprosto zanedbatelný. Z hlediska možnosti rozvoje profesní dráhy začínajících vědců v Rusku je tak ovšem alarmující, že 25 % vedoucích laboratorů je ve věku přes 70 let a dalších 31 % ve věku 65 až 69 let.

Nové režimy vykazatelnosti ale nepřinášejí pouze rostoucí tlak související s hodnocením výzkumu v podobě článků v časopisech s impakt faktorem a citacemi či obecnou rostoucí nejistotou na akademickém trhu práce se smlouvami na dobu určitou a obdobími nezaměstnanosti. Přinášejí i tlak na tzv. komunikaci vědy a větší propojení mezi výzkumem a společností. Tento důraz, jako například v České republice, se na politické úrovni i úrovni výzkumné praxe často zužuje buď na spolupráci s průmyslovými podniky a zakládání inovačních či technologických center, nebo na spolupráci se samosprávou, která udílí tzv. inovační vouchery a vstupuje do definování lokálních výzkumných témat, například prostřednictvím operačních programů Evropských strukturálních fondů. V jiných zemích se ale snaží i o jiný typ komunikace a propojení vědy a společnosti, totiž o širší zahrnutí občanské společnosti, neziskových organizací, lokálních sdružení i samotných obyvatel do výzkumné praxe. Jak ukázaly výsledky výzkumného kolektivu z CNR Rome, sami vědci a vědkyně se tomu brání. Poskytování informací je v pořádku, ne ale participace. „Lidé by měli být informováni, ale neměli by být zahrnováni do konzultací.“ O vědě a technologiích by totiž měli rozhodovat pouze vědci. Jejich výsledky mně silně připomněly přístup vědců a vědkyň ve výzkumu, který jsem v rámci mezinárodního výzkumu před několika lety prováděla v jedné pražské výzkumné instituci, kde v rámci skupinové diskuse na toto téma proběhla následujících výměna: